

Warszawa, 30 maja 2010 r.

KLUB PARLAMENTARNY PRAWO I SPRAWIEDLIWOŚĆ

Pakiet dla ochrony przeciwpowodziowej

Propozycje działań

Wprowadzenie

Od tragicznej powodzi w 1997 r., w Polsce co roku dochodzi do różnego stopnia zalań, podtopień i powodzi. Występują one nawet kilka razy w roku. Mała skuteczność działań przeciwpowodziowych jest efektem nie tylko ograniczonych środków. Taki stan rzeczy jest wynikiem wieloletnich zaniedbań. Od lat gospodarka wodna, jako dziedzina gospodarki narodowej ma zbyt niską rangę, a podział kompetencji w zarządzaniu wodami wymaga pilnych zmian.

Przyczyną małej efektywności ochrony przeciwpowodziowej jest także niewłaściwa strategia, która skupia się na budowie wałów i zbiorników, a pomija inne działania, w szczególności planowanie przestrzenne, edukację, ubezpieczenia, urządzenia melioracyjne, denaturalizację dolin rzecznych. Naprawy lub odbudowy wymaga zaniedbana i zniszczona infrastruktura, ale w pełnym zakresie, a nie jak dotąd częściowo..

Niezbędna jest też zmiana prawa, w tym pełna transpozycja do polskiego prawa dyrektyw europejskich (wodnej i powodziowej).

W związku z tragiczną powodzią w maju br., należy niezwłocznie podjąć kompleksowe działania, w tym nowelizację budżetu państwa, na które składają się:

- **Działania doraźne** obejmujące pomoc humanitarną, likwidację bezpośrednich skutków powodzi, wsparcie przedsiębiorców itd (**część A Pakietu**).
- **Wieloletnie działania inwestycyjne** w tym powrót do projektów rządowych z 2007 r. (**cz. B**).
- **Działania legislacyjne i programowe** (**cz. C**).

Pomoc humanitarna dla powodziaków jest naturalna i powszechna, a obowiązkiem władz publicznych jest niesienie jej wszystkim poszkodowanym obywatelom. Jednocześnie koncentrujemy się na zapobieganiu powodziom i kładziemy nacisk na długoterminowe inwestycje oraz kwestie programowe, bez których w Polsce nie będzie możliwa odpowiednia ochrona przeciwpowodziowa.

Paradoksem naszej sytuacji jest to, że Polska jest jednym z krajów o deficycie wody. W Europie zasoby te wynoszą około 4500 m³ na osobę na rok, natomiast w Polsce jedynie ok. 1600 m³; w latach posusznych spadają do około 1000 m³, a w latach mokrych wzrastają odpowiednio do 2000 m³. Oznacza to, że zjawiska powodzi można ograniczać, a przykładem dotychczasowej nieskutecznej polityki jest ciągnąca się od 25 lat budowa zbiornika Świnna Poręba na Skawie.

Zmiany w budżecie państwa, które proponujemy poniżej, nie będą miały wpływu na zwiększenie deficytu. **Koszty działań natychmiastowych** szacujemy na ok. **4 320 mln zł**. **Koszty wieloletnich działań inwestycyjnych to ok. 12 mld zł - do 2015 roku**

A. Działania doraźne

I. Działania interwencyjne

1/ Zwiększenie jednorazowych zasiłków z pomocy społecznej z 6000 zł do 12 000 zł

Obecnie rząd, według informacji przedstawionej w Sejmie w dniu 21 maja br., przewiduje zasiłki dla 100 tys. gospodarstw w wysokości do 6000 zł. Na koncie tej rezerwy jest obecnie 538 mln zł. Kwota 6000 zł od 2001 roku, czyli od 9 lat, nie była zwiększana, dlatego proponujemy by podnieść ten zasiłek do **12 000 zł**. Konieczne więc jest **zwiększenie rezerwy celowej nr 4** (przeciwdziałanie i usuwanie skutków klęsk żywiołowych) w budżecie państwa na 2010 rok **do kwoty 1 200 mln zł**, a więc jeszcze o ok. **662 mln zł**.

2/ Zwiększenie środków finansowych na pomoc społeczną w zakresie dożywiania

W budżecie państwa na program „Pomoc państwa z zakresie dożywiania” przewidziano 550 mln zł. Proponujemy zwiększenie tej kwoty o **150 mln zł** przeznaczeniem dla powodzian.

3/ Zapewnienie gminom odpowiedniej ilości środków finansowych na wypłatę zasiłków stałych i okresowych. Obecnie w budżecie państwa rezerwa na pomoc społeczną wynosi 260 mln złotych w tym na zasiłki 170 mln złotych. Jednakże rząd nie przekazuje terminowo wielu gminom dotacji na ten cel. Środków tych zabraknie najprawdopodobniej już we wrześniu br.

4/ Zwiększenie środków na prace społecznie użyteczne, prace interwencyjne lub roboty publiczne i umożliwienie ich wykorzystania osobom bezrobotnym, które pracują na rzecz powodzian lub same odbudowują swoje domy. W przypadku prac społecznie użytecznych należy zwiększyć limit godzin pracy w miesiącu z 40 do 100 i kwotę świadczenia z 250 do 800 zł miesięcznie - Ustawa o promocji zatrudnienia.

5/ Uruchomienie zamówień rządowych na rzecz poszkodowanych tak, aby były możliwe świadczenia rzeczowe dla poszkodowanych np. wyposażenie mieszkań, materiały remontowe – budowlane. Zamówienia rządowe są nie tylko tańszym, ale też bardziej efektywnym sposobem zabezpieczenia potrzeb bieżących powodzian.

6/ Zwiększenie wysokości wyprawki szkolnej ze 100 do 300 złotych na jedno dziecko poprzez zmianę ustawy o świadczeniu rodzinnym.

7/ Sfinansowanie w 100% letniego wycieczki dzieci i młodzieży z terenów powodziowych. Koszt kolonii dla jednego dziecka wynosi od 1500 do 1800 złotych. Rząd proponuje 1000 złotych.

8/ Zwiększenie środków PFRON dla niepełnosprawnych powodzian na likwidację barier architektonicznych i udział w turnusach rehabilitacyjnych.

9/ Do 2012 r., należy zmniejszyć wysokość udziału własnego gminy w inwestycjach w lokale socjalne - do 10% kosztów budowy lub remontu. Obecnie gminy budując lokale socjalne muszą zapewnić 40 % wkładu własnego – zmiana ustawy o budownictwie socjalnym.

10/ Wsparcie dla przedsiębiorców i pracowników z poszkodowanych powodzią firm poprzez dokonanie zmian w ustawie o łagodzeniu skutków kryzysu ekonomicznego dla pracowników i przedsiębiorców.

- **System poręczeń kredytowych** udzielanych przez Bank Gospodarstwa Krajowego na kredyty zaciągane przez przedsiębiorców w bankach, zwłaszcza dla małych i średnich firm. Kredyt do 200 tys. zł powinien być przyznawany w trybie uproszczonym, a wartość całej akcji kredytowej objętej poręczeniami wynieść **3 mld zł**. Propozycja ta nie niesie wydatków z budżetu państwa. Należy wykorzystać procedury opracowane już w BGK w ramach zwalczania skutków kryzysu.

- **Przeznaczenie środków z Funduszu Pracy na pomoc dla przedsiębiorców**; zastosowanie mechanizmu preferencyjnych pożyczek i dotacji - tak jak w przypadku bezrobotnych.

- Zmiana zasad wypłaty świadczeń z Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych (uzupełnienie o możliwość wypłaty w sytuacjach klęsk żywiołowych, a nie jak dotychczas tylko w przypadku groźby upadku firmy).

- Możliwość zawieszenia przez firmy dotknięte powodzią opłat składek do Funduszu Pracy.

- Rozłożenie na raty płatności do ZUS.

11/ Zapewnienie rekompensat i zwolnień dla pracowników za niemożność świadczenia pracy w trakcie powodzi.

Należy uzupełnić listę sytuacji, w których udziela się urlopu okolicznościowego o przypadki związane z kataklizmami i żywiołami, takimi jak powódź, pożar, wichury itp.

Jednocześnie należy stworzyć możliwość odzyskania przez przedsiębiorców kwot przeznaczonych na wypłatę tzw. przestoju.

12/ Dotacja dla gmin na wypłatę ekwiwalentu dla strażaków ochotników i innych ochotniczych formacji systemu ratowniczego, za czas pracy poświęcony w czasie akcji ratunkowych, jak i w przypadku dalszych prac przy usuwaniu skutków powodzi.

II Działania inwestycyjne

1/ Dofinansowanie inwestycji infrastrukturalnych realizowanych, m.in. przez samorządy. Przeznaczenie kwoty około **2 600 mln zł** na likwidację skutków powodzi (zniszczoną infrastrukturę drogową, energetyczną, urządzenia wodne i inne) poprzez zwiększenie rezerwy celowej nr 4 w budżecie państwa na 2010 r.

Warto rozważyć **zwrot gminom VAT za zrealizowane inwestycje**, jeżeli te pieniądze przeznaczą na realizację kolejnych inwestycji.

2/ Wzmocnienie instytucji zarządzających gospodarką wodną (RZGW, administracja samorządowa) poprzez zwiększenie środków finansowych na utrzymanie wód i urządzeń wodnych, w tym urządzeń melioracji wodnych podstawowych o kwotę co najmniej **470 mln zł rocznie**. Obecne środki wystarczają na realizację zaledwie 20% potrzeb.

Należy wzmocnić system monitorowania i ostrzegania przed powodzią. W ostatnich latach środki na tę działalność były znacznie zmniejszone.

3/ Naprawa uszkodzonych wałów przeciwpowodziowych i innych obiektów gospodarki wodnej, za które odpowiada administracja samorządowa (tzw. środki trwałe służące ochronie przeciwpowodziowej) – zwiększenie środków finansowych dla zarządców wałów przeciwpowodziowych o kwotę średnio 40 mln na województwo, które ucierpiało w trakcie powodzi, co daje **400 mln zł w 2010 roku w pierwszym etapie po powodzi**, biorąc pod uwagę 10 województw.

Uchwalenie „**Programu Odbudowy dla Inwestycji Gospodarki Wodnej na lata 2010 – 2013**”, który dawałby inwestorom (Regionalne Zarządy Gospodarki Wodnej i samorządowe zarządy melioracji) czas na rozsądne wydanie pieniędzy.

4/ Przeznaczenie środków na uzupełnienie zniszczonego i utraconego sprzętu **dla ochotniczych straży pożarnych** - węże, pompy, łodzie, wozy strażackie.

III. Finansowanie działań doraźnych (pkt A) związanych z powodzią

1/ Koszty działań w 2010 r. - do 4 320 mln zł

2/ W celu sfinansowania pakietu proponujemy (uwaga propozycje poniższe są obliczone z pewną nadwyżką):

- Wykorzystanie **2,5 mld zł** z rezerw budżetowych w roku 2010, m.in. rezerwy celowej nr 8, trwale niewykorzystywanych w poprzednich latach.
- Fundusz solidarnościowy UE – ok. **400 mln zł**
- Realokacja, (przesunięcie) środków z funduszy unijnych w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki

3/ Pozostałą część działań z niniejszej części A proponujemy sfinansować w jeden z następujących sposobów (**propozycja została przedstawiona wariantowo, co pozwala na wybór w wyniku konsultacji**):

Wariant a: przeznaczenie środków z Funduszu Pracy na dofinansowanie zadań związanych z powodzią – **2 mld zł**. W Funduszu Pracy w budżecie państwa na 2010 rok zaplanowano ok. 8,5 mld zł – nie zostaną one w całości wykorzystane. W związku z tym: - **1 mld zł** można przeznaczyć na finansowanie zadań funduszu z przeznaczeniem dla powodzi, - **1 mld zł** przeznaczyć na zadania inwestycyjne. Byłaby to forma pożyczki zwrotnej, którą budżet państwa zwróci do funduszu.

Wariant b: Zmianę podziału składki na II filar emerytalny, polegającą na przesunięciu 1% składki z OFE do ZUS, co oznacza niezmienną ogólną wysokość składek, czyli neutralny efekt dla pracodawców i pracowników. Składka emerytalna, obecnie dzielona w proporcji 12,22% na ZUS , 7,3 % na OFE, byłaby dzielona 13,22 % na ZUS, 6,3% na OFE. Zmiana ta powinna wejść w życie 1 lipca 2010 r., i obowiązywać do 31 grudnia 2011 r. Pozwoli to na zmniejszenie dotacji budżetowej do ZUS o ok. **1,5 mld** w 2010r., oraz o **3 mld zł** w 2011 r. W 2012 roku proponuje się powrót do proporcji podziału składek obowiązującej obecnie.

B. Wieloletnie działania inwestycyjne

I. Powrót do „Planu Inwestycji Przeciwpowodziowych Gminy Gęsickiej” z 2007 r.

1/ Należy realizować **najpilniejsze inwestycje** przeciwpowodziowe zaplanowane przez rząd jeszcze w 2007 roku i przedstawione na **liście projektów indywidualnych** w ramach **Priorytetu III** (Zarządzanie zasobami i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska) w Programie Operacyjnym Infrastruktura i Środowisko 2007 – 2013 (PO IS).

- **Stan gotowości projektów do realizacji**

Lista przeciwpowodziowych projektów była przedstawiona Komisji Europejskiej w październiku 2007 roku. W tym celu wydano na dokumentację 24 mln zł. Większość tych zadań została drogą przetargów wykonana.

- **Wartość projektów na liście indykatywnej do III Priorytetu PO IŚ w 2007 roku**
Na liście widniały 54 projekty (podstawowe i rezerwowe) o wartości 3 040 mln euro, w tym dofinansowanie z UE 1 509 mln euro. 36 projektów podstawowych wyceniono na 685 mln euro dofinansowania z UE. W grudniu 2007 roku Komisji Europejskiej przedstawiono te projekty do wiadomości.
- **Weryfikacja projektów przeciwpowodziowych przez Rząd PO - PSL**
W wyniku usunięcia projektów w lutym 2008 roku przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego E. Bieńkowską na liście pozostało 8 projektów o wartości 787 mln euro, w tym dofinansowanie z UE 299 mln euro. Szczegółowe informacje na temat indykatywnej listy przeciwpowodziowych projektów indywidualnych i stopnia ich przygotowania znajdują się w załącznikach.
- **Wartość aktualnej listy projektów w ramach priorytetu III PO IŚ**
Obecnie po 5 aktualizacjach Ministerstwa Rozwoju Regionalnego na liście projektów przeciwpowodziowych znajduje się 25 projektów (w tym 23 z tzw. „listy G. Gęsickiej”) na kwotę dofinansowania z UE 640 mln euro. Tak więc ostatecznie po dwóch latach przywrócono część projektów z 2007 roku. **Koszt realizacji projektów z aktualnej listy 4 923,91 mln zł (1 230 mln euro), w tym 2 561,47 mln zł (640 mln euro) z UE**
- **Przykładowe inwestycje, usunięte z listy projektów przeciwpowodziowych z POIŚ, z terenów, które ucierpiały na skutek powodzi w maju br., a jeszcze nie zostały ujęte na liście projektów indywidualnych:**
 - 1) Poprawa bezpieczeństwa przeciwpowodziowego (wały przeciwpowodziowe) Wisły Środkowej od Koszyc do Płocka, woj. Podkarpackie, małopolskie, świętokrzyskie, lubelskie, mazowieckie
 - 2) Budowa zbiornika wodnego Kąty Myscowa (Krempna) na Wisłoce, woj. Podkarpackie
 - 3) Budowa, modernizacja i poprawa stanu technicznego urządzeń przeciwpowodziowych na obszarze województw podkarpackiego, małopolskiego, śląskiego, opolskiego i dolnośląskiego
 - 4) Krakowski Węzeł Wodny - trwałe zabezpieczenie od powodzi miasta Kraków, woj. Małopolskie

2/ Uzyskanie zgody Komisji Europejskiej na przesunięcie środków finansowych zwiększające priorytet III związany z inwestycjami przeciwpowodziowymi.

3/ Przyspieszenie wykorzystania środków unijnych związanych z realizacją inwestycji zaplanowanych w ramach Programu Operacyjnego **Infrastruktura i Środowisko**, między innymi:

- 1) Modernizacja Wrocławskiego Węzła Wodnego
- 2) Zbiornik przeciwpowodziowy Racibórz Dolny na rzece Odrze woj. Śląskie (Polder)

II. Realizacja działań w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013 (PROW) - zwiększenie retencji wodnej i melioracji wodnych oraz poprawa ochrony użytków rolnych przed powodzią. Dotychczas na to działanie nie uruchomiono żadnych pieniędzy.

Działanie to dotyczy:

1. Budowy lub remontu urządzeń melioracji wodnych służących do retencjonowania i regulacji poziomu wód, np. jazów, zastawek, zbiorników wodnych, stopni wodnych itp.,
2. Budowy lub remontu systemów nawodnień grawitacyjnych,
3. Remontów istniejących urządzeń melioracji wodnych w celu dostosowania ich do nawodnień grawitacyjnych,
4. Budowy lub remontów urządzeń doprowadzających i odprowadzających wodę w ramach systemów urządzeń melioracji wodnych,
5. Projektów służących poprawie warunków korzystania z wód dla potrzeb rolnictwa,
6. Projektów z zakresu poprawy ochrony przeciwpowodziowej użytków rolnych.

III. Finansowanie wieloletnich działań inwestycyjnych

1. Koszt projektów inwestycyjnych z aktualnej listy Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko(PO IŚ) w priorytecie III – **ok. 4 923,91 mln zł (1 230 mln euro), w tym 2 561,47 mln zł (640 mln euro) z UE**
2. Środki uzyskane z przesunięcia w priorytetach PO IŚ na realizację pozostałych inwestycji przeciwpowodziowych, po uzyskaniu zgody Komisji Europejskiej lub z rezerw w NSRO 2007 2013 – **ok. 2 600 mln zł (650 mln euro) dofinansowania UE**, przy założeniu, że jest to 50% wartości całości inwestycji – **całość kosztów tych inwestycji wyniesie ok. 5 200 mln zł (1300 mln euro)**.
Całkowity koszt przedsięwzięć przeciwpowodziowych do 2015 roku w ramach PO IŚ – **wyniesie ok. 10 mld zł (2 500 mln euro)**.
3. Koszt zadania w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW): gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi – **ok. 1 910 mln zł (477.5 mln euro)**.
4. Istnieje możliwość skorzystania z kredytów z Europejskiego Banku Inwestycyjnego, Banku Światowego i Banku Rozwoju Rady Europy.
5. **W Narodowej Strategii Spójności na lata 2007 -2013** znajdują się rezerwy europejskie związane z programowaniem perspektywy finansowej na lata 2007- 2013, które mogą zostać częściowo wykorzystane na projekty przeciwpowodziowe. Jest to kwota ok. **800 mln euro** z krajowej rezerwy wykonania na programy krajowe oraz **600 mln euro** rezerwy ogólnej.

C. Działania legislacyjne i programowe

- I. **Szybkie przyjęcie ustawy o Funduszu Pomocy Ofiarom Klęsk Żywiolowych** przekazanej Marszałkowi Sejmu RP 20 maja br., przez KP PiS. Umożliwi ona udzielanie natychmiastowej pomocy finansowej osobom dotkniętym takimi katastrofami jak powódź.
- II. **Szybkie przyjęcie ustawy o zapobieganiu skutkom powodzi** przekazanej Marszałkowi Sejmu RP 21 maja br. W projekcie proponujemy opracowanie Krajowego Planu Zabezpieczenia Przeciwpowodziowego, w którym będą wskazane tereny objęte całkowitym zakazem zabudowy oraz zabudowy w ograniczonym zakresie na obszarach zalewowych (dotyczy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego).
- III. **Szybką zmianę ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym , celem przywrócenia obowiązku uzgadniania** z dyrektorami Regionalnych Zarządów

Gospodarki Wodnej inwestycji na obszarach zagrożonych powodzią i planów zagospodarowania przestrzennego. Niedawno ten wymóg zamieniono na **opiniowanie**, co zwiększyło zagrożenie powodziowe poprzez nieograniczoną urbanizację terenów zalewowych.

- IV. Pilne i pełne wdrożenie do polskiego ustawodawstwa Dyrektywy Wodnej i Dyrektywy Powodziowej.** Pozwoli to na uporządkowanie zarządzania zasobami wodnymi w Polsce poprzez wprowadzenie tzw. systemu zlewniowego (zlewnia Odry i Wisły). Zmiany te zmuszą także do uporządkowania kwestii kompetencyjnych i finansowych w polskiej gospodarce wodnej. Są one jednymi z podstawowych warunków skutecznego przeciwdziałania powodziom.
- V. Zmiany w ustawodawstwie o zarządzaniu kryzysowym i obronie cywilnej** w celu lepszej koordynacji działań w zarządzaniu bezpieczeństwem.
- VI. Nowelizacja ustawy o ustanowieniu programu wieloletniego pn. „Program budowy Zbiornika Wodnego Świnna Poręba w latach 2006 - 2010”.** Finansowanie tej inwestycji przebiegało niezgodnie z zapisami ustawy z dnia 4 marca 2005 r., zachodzi pilna konieczność jej nowelizacji w zakresie przedłużenia terminu i zabezpieczenia środków niezbędnych do zakończenia budowy. Obecnie konieczne jest jeszcze ok. 1 mld zł (na ochronę zlewni zbiornika przed zanieczyszczeniem oraz na przebudowę i modernizację kolei), by zakończyć inwestycję.
- VII. Uchwalenie ustawy o powszechnych ubezpieczeniach od skutków klęsk żywiołowych.** Projekt jest przygotowywany przez rząd, ale nie został jeszcze skierowany do Sejmu.
- VIII. Uchwalenie ustawy – Program ochrony przeciwpowodziowej dorzecza Wisły.** W 2007 roku został przygotowany taki program dla dorzecza Górnej Wisły. Proponujemy rozszerzenie go na dorzecze całej Wisły lub oddzielne przygotowanie programu dla Wisły środkowej i dolnej.
- IX. Pilne zakończenie prac nad strategią gospodarowania wodami do 2030 roku** w celu generalnej poprawy nie tylko ochrony przeciwpowodziowej w Polsce i zbudowania sprawnie działającego systemu gospodarowania wodami w oparciu o przygotowaną Strategię Gospodarki Wodnej z 2007 r.
- X. Możliwość realizacji inwestycji przeciwpowodziowych na obszarach Natura 2000** i ograniczenie wpływu organizacji pozarządowych hamujących te inwestycje przez instrument wprowadzenia wysokiej kaucji pieniężnej.
- XI. Do ustawy o pomocy społecznej** należy wprowadzić nowy zapis w zadaniach zleconych gminie: przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków związanych z ze zdarzeniem o charakterze klęski żywiołowej.
 - 1. W związku z tym do ustawy o klęskach żywiołowych należy opracować rozporządzenie ws. pomocy dla osób poszkodowanych wskutek zdarzeń żywiołowych, jeśli nie ogłoszono stanu klęski żywiołowej.

2. Obecnie rząd działa wyłącznie w oparciu o wytyczne Biura ds. Usuwania Skutków Klęsk Żywiolowych w MSWiA, co rodzi problemy formalno – prawne.

- XII. Uproszczenie procedur związanych z zamówieniami publicznymi dla inwestycji przeciwpowodziowych.**
- XIII. Wspieranie zalesiania gruntów o niskiej przydatności rolniczej.** Program zwiększania lesistości realizowany jest od 1995 roku. Proponujemy jego intensyfikację, tak by w roku 2018 lesistość kraju przekroczyła 30%. Proponujemy przyjąć realistyczny plan zalesiania po 50 tys. hektarów rocznie terenów przeniesionych z Agencji Nieruchomości Rolnych do Lasów Państwowych w najbliższych 7-10 latach.

Opracował Zespół KP PIS:

Izabela Kloc, Beata Szydło, Krzysztof Jurgiel, Marek Kuchciński, Władysław Ortyl, Jarosław Zieliński oraz eksperci

Załącznik Nr 1 do „Pakietu dla ochrony przeciwpowodziowej”

„Historia listy projektów indywidualnych”

Inwestycje przeciwpowodziowe

w Programie Operacyjnym Infrastruktura i Środowisko

(PO IŚ) w ramach Priorytetu III

Zarządzanie zasobami i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska.

A. Wprowadzenie

W Programie Operacyjnym Infrastruktura i Środowisko (PO IŚ) na lata 2007 - 2013 rząd RP (premierem był Jarosław Kaczyński) w 2007 roku przyjął Priorytet III pod nazwą **Zarządzanie zasobami i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska.**

Celem tego priorytetu jest zwiększenie ochrony przed skutkami zagrożeń naturalnych poprzez właściwą konserwację istniejących obiektów ochrony przeciwpowodziowej, budowę polderów, suchych zbiorników, przebudowę i modernizację wałów przeciwpowodziowych.

W efekcie ówczesny minister Rozwoju Regionalnego przy współpracy z ministrem Środowiska przygotował, zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, **listę projektów indywidualnych dla Priorytetu III PO IŚ** w ramach następujących działań:

- 3.1 Retencjonowanie wody i zapewnienie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego,
- 3.2 Zapobieganie oraz ograniczanie skutków zagrożeń naturalnych oraz przeciwdziałanie poważnym awariom,
- 3.3 Monitoring środowiska.

B. Projekty przeciwpowodziowe na liście G. Gęsickiej - system wyboru i finansowania

Ministerstwo Rozwoju Regionalnego przy współpracy z Ministerstwem Środowiska przygotowało listę indykatywną projektów indywidualnych w ramach Priorytetu III PO IŚ, która zawierała **54 przeciwpowodziowe projekty indywidualne**, w tym 36 było na liście podstawowej i 18 na liście rezerwowej, o łącznej wartości 3 040 mln euro, w tym dofinansowanie z UE 1 509 mln euro. **Na liście podstawowej było 36 projektów o wartości dofinansowania z UE 685 mln euro.** Zastrzeżono również, że podane kwoty mają charakter indykatywny i mogą ulec zmianie na etapie zawierania umów o dofinansowanie.

(załącznik 1 Lista projektów z zakresu ochrony środowiska z października 2007 roku):
http://www.mrr.gov.pl/fundusze/fundusze_europejskie/Projekty_kluczowe/Documents/lista_srodowisko_161007r1.pdf)

W celu właściwego i szybkiego przygotowania najważniejszych projektów minister Środowiska uruchomił w 2007 r. na rzecz Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej specjalne środki w kwocie ca 24 mln. Było to przygotowanie tzw. dokumentacji wnioskowej – do złożenia w KE. Większość tych zadań została zlecona w formie przetargów i zrealizowana. Na dwa zadania były przygotowane SIWZ-y i miały być ogłoszone przetargi w 2008 r. Na pozostałe zadania dokumentacja miała być przygotowana w latach 2008-2009.

Lista przedsięwzięć z Osi Priorytetowej III PO IŚ pn. „Zarządzanie zasobami i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska” wskazana do Pomocy technicznej w ramach Memorandum Finansowego 2002/PL/16/P/PA/013 „Pomoc techniczna na przygotowanie projektów w sektorze środowisko” znajduje się w załączniku Nr 2 Pakietu dla ochrony przeciwpowodziowej.

Należy zaznaczyć, że w PO IŚ w ramach Priorytetu III zobowiązano się przed Komisją Europejską do zrealizowania 40 projektów z zakresu ochrony przed zagrożeniami naturalnymi. W 2007 roku na realizację Priorytetu III w PO IŚ zaplanowano ponad **556 mln euro z przyznanych Polsce na lata 2007- 2013 funduszy europejskich**. Komisja Europejska zatwierdziła ostatecznie Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko w grudniu 2007 roku. Kwota przekroczenia wartości dofinansowania środkami unijnymi projektów na indykatywnej liście podstawowej wyniosła więc **129 mln euro, a nie, jak sugerował podczas wystąpienia w Sejmie RP w dniu 22 lutego br. Minister Michał Bonii, że była ona 6 krotnie większa od tej, która zapadła w ustaleniach z Komisją Europejską.** *Cytat w oryginale wypowiedzi Ministra Michała Boniego: „W związku z tym umieszczono na listach zgłoszenia projektowe o wartości 3 mld euro, gdy tymczasem ten sam, czyli poprzedni, rząd wynegocjował z Komisją Europejską, że środki na takie projekty mogą wynosić pół miliarda euro, czyli przyjęto projekty nie do końca przygotowane o wartości sześć razy większej, niż ta, do której zresztą w ustaleniach z Komisją Europejską się zobowiązano.”* Sprawozdanie stenograficzne z posiedzenia Sejmu RP w dniu 22 maja 2010 roku, punkt w porządku obrad: Informacja prezesa Rady Ministrów w sprawie sytuacji na terenach dotkniętych powodzią, działań podejmowanych przez rząd w zakresie ochrony przeciwpowodziowej, a także niesionej pomocy mieszkańcom tych terenów

C. Weryfikacja listy projektów indywidualnych

Po zmianie rządu, w lutym 2008 roku nastąpiła nieuzasadniona weryfikacja list indywidualnych w ramach PO IŚ. W wyniku tej weryfikacji w Priorytecie III związanym z bezpieczeństwem przeciwpowodziowym **usunięto 46 projektów w ramach omawianego działania**, na kwotę ok. 2 164 mln euro, w tym dofinansowanie z UE ok. **1 025 mln euro**. Wśród nich było 29 z listy podstawowej, na kwotę ok. 1 093 mln euro, w tym **dofinansowanie z UE ok. 450 mln euro** oraz 17 z listy rezerwowej na kwotę 1076 mln euro, w tym dofinansowanie z UE ok. **576 mln euro**.

(załącznik 2 Lista projektów usuniętych w ramach PO IS w lutym 2008 roku):

http://www.mrr.gov.pl/fundusze/fundusze_europejskie/Projekty_kluczowe/Documents/080201_Projekty_usuniete_pois3.pdf

Na liście pozostało więc 8 projektów o wartości ok. **787 mln euro**, w tym dofinansowanie z UE ok. **299 mln euro**.

(załącznik 3 Zweryfikowana lista projektów w ramach PO IŚ w lutym 2008):

http://www.mrr.gov.pl/fundusze/fundusze_europejskie/Projekty_kluczowe/Documents/080201_Nowa_lista_projektow_indywidualnych_POIS3.pdf

Ministerstwo Rozwoju Regionalnego dwa razy w roku dokonuje **aktualizacji listy projektów indywidualnych** w krajowych programach operacyjnych.

Poniżej przedstawiam przebieg aktualizacji w omawianym Priorytecie III Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2007 -2013, dotyczącym przedsięwzięć przeciwpowodziowych:

1. W lipcu 2008 roku w priorytecie III PO IŚ nie zwiększono ilości projektów, ale dokonano zmian finansowych w 3 projektach zwiększając kwotę dofinansowania z UE o ok. 430 mln zł, czyli ok. **109 mln euro** (inwestycje przeciwpowodziowe na Żuławach – RZGW Gdańsk, terenach nizinnych RP - DGLP, terenach górskich RP – DGLP). Nadal pozostaje na liście 8 projektów, ale o zwiększonej wartości do ok. **917 mln euro**, w tym dofinansowanie z UE ok. **469 mln euro**.

(załącznik 4 Lista projektów indywidualnych dla PO IŚ z 31 lipca 2008 r.):

http://www.mrr.gov.pl/fundusze/fundusze_europejskie/Projekty_kluczowe/Documents/Zaktualizowanalistaprojektowindywidualnychd.pdf

2. W styczniu 2009 roku w priorytecie III PO IŚ dodano 10 projektów, w tym 8 projektów z tzw. listy Gęsickiej i 2 nowe projekty. Na uwagę zasługuje znaczne zmniejszenie kwoty na zabezpieczenie stopnia wodnego we Włocławku (o ok.

260 mln zł). Po tej aktualizacji na liście jest **18 projektów** wartości **ok. 1 069 mln euro**, w tym dofinansowanie z UE ok. **563 mln euro**.

(załącznik 5 *Lista projektów indywidualnych dla PO IŚ z 30 stycznia 2009*):

http://www.mrr.gov.pl/fundusze/fundusze_europejskie/Projekty_kluczowe/Documents/20090130_Lista_projektow_indywidualnych_POiS.pdf

Projekty dodane z tzw. listy Gęsickiej:

- „Modernizacja Wrocławskiego Węzła Wodnego”
- „Poprawa Ochrony Przeciwpowodziowej Lewina Brzeskiego na rzece Nysie Kłodzkiej”;
- „Modernizacja zbiornika wodnego Nysa w zakresie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego - etap I”;
- „Budowa prawego wału rzeki Wisłoki w mieście Mielec na dł. 3,826 km, rozbudowa wału na dł. 7,274 km na terenie gminy Mielec oraz przeciwfiltracyjne zabezpieczenie prawego wału rzeki Stary Breń na dł. 7,0 km na terenie gminy Gawłuszowice i Borowa”;
- „Ochrona wód Zatoki Gdańskiej - budowa i modernizacja systemu odprowadzania wód opadowych Małego Trójmiasta Kaszubskiego (Reda, Rumia, Wejherowo)”;
- „Ochrona wód Zatoki Gdańskiej - budowa i modernizacja systemu odprowadzania wód opadowych w Sopocie”;
- „Ochrona wód Zatoki Gdańskiej - budowa i modernizacja systemu odprowadzania wód opadowych w Gdyni”;
- „Ochrona wód Zatoki Gdańskiej - budowa i modernizacja systemu odprowadzania wód opadowych w Gdańsku”;

Nowe projekty:

- „Zabezpieczenie przeciwpowodziowe doliny rzeki Parsęty poniżej m. Osówko w tym m. Kołobrzegu, Karlina i Białogardu”;
 - „Zabezpieczenie przeciwpowodziowe doliny rzeki Regi ze szczególnym uwzględnieniem miasta Trzebiatów”;
3. W lipcu 2009 roku dodano **2 nowe projekty** (Wrocław, Rzeszów) o wartości dofinansowania z UE ok. 75 mln euro. Natomiast projekt „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław” podzielono na **6 oddzielnych projektów**. Ostatecznie na liście znalazło się **26 projekty** o wartości **1226 mln euro**, w tym dofinansowanie z UE **640 mln euro**.

(załącznik 6 *Lista projektów indywidualnych dla PO IŚ z 31 lipca 2009 r.*)

http://www.mrr.gov.pl/fundusze/wytyczne_mrr/obowiazujace/horyzontalne/Documents/lista_projektow_kluczowych_POIS_wraz_z_errata_31_7_2009.pdf

Nowe projekty:

- „Modernizacja Wrocławskiego Węzła Wodnego - Przebudowa systemu ochrony przeciwpowodziowej m. Wrocławia”;
- „Zabezpieczenie przed powodzią miasta Rzeszowa i gm. Tyczyn poprzez kształtowanie koryta rzeki Strug”.

4. W lutym 2010 roku, na wniosek beneficjenta, usunięto 1 projekt (Reda, Rumia, Wejherowo) o wartości dofinansowania z UE 2,5 mln euro. Była to ostatnia weryfikacja listy Ministra Rozwoju Regionalnego, na której jest obecnie **25 projektów** o wartości **1 230 mln euro**, w tym dofinansowanie **UE 639,86 mln euro**.

(załącznik 7 *Lista projektów indywidualnych dla PO IŚ z 2 lutego 2010 r.*):

http://www.mrr.gov.pl/aktualnosci/fundusze_europejskie_2007_2013/Documents/Lista_dla_POIS_luty_2010.pdf

Wnioski

1. Kwota dofinansowania z UE projektów powodziowych - ok. 640 mln euro - na liście z lutego 2010 roku **przekracza o ok. 84 mln euro** kwotę **556 mln euro** zapisaną w PO IŚ dla Priorytetu III.

Wobec takiego stanu rzeczy nasuwa się wniosek, iż Ministerstwo Rozwoju Regionalnego przewiduje możliwość niezrealizowania wszystkich przedsięwzięć. Może więc dojść do sytuacji, w której nie będzie zrealizowana większa liczba projektów z aktualnej listy. Przykładem tego jest fakt rezygnacji w lutym 2010 roku przez Gminę Rumia z wcześniej planowanej inwestycji „*Ochrona wód Zatoki Gdańskiej - budowa i modernizacja systemu odprowadzania wód opadowych Małego Trójmiasta Kaszubskiego (Reda, Rumia, Wejherowo)*”.

Nie ma więc uzasadnienia fakt, że nie tworzy się listy rezerwowej, z której można w przypadku rezygnacji z obecnych inwestycji przesunąć inne projekty do realizacji. Wydaje się, iż słusznym rozwiązaniem byłoby, aby dokumentacja projektowa, finansowana m. in. ze środków europejskich, była przygotowywana dla większej ilości, oczywiście niezbędnych, strategicznych inwestycji.

Należałoby w związku z tym wrócić do systemu wyboru projektów i finansowania stworzonego przez Minister Grażynę Gesicką, a więc tworzenia listy podstawowej i rezerwowej.

2. Po ostatej weryfikacji listy projektów indywidualnych za kwotę dofinansowania z UE – **ok. 640 mln euro** - ma być zrealizowanych **25 projektów przeciwpowodziowych**, w tym **14 projektów zlokalizowanych na terenach województw północnych**: pomorskiego (7 projektów), warmińsko – mazurskiego (3 projekty), zachodniopomorskiego (2 projekty), kujawsko pomorskiego (1 projekt). **Na terenach województw na południu Polski na liście znajduje się zaledwie 7 projektów**, w tym z województwa dolnośląskiego (2 projekty), opolskiego (2 projekty), podkarpackiego (2 projekty), śląskiego (1 projekt). Inne projekty związane z ochrona przeciwpowodziową na tej liście mają wymiar ogólnokrajowy i były planowane już w 2007 roku.

Największe szkody powódź uczyniła na południu Polski, w województwie śląskim, małopolskim, podkarpackim. Należy się zastanowić, czy słuszną była decyzja usunięcia prawie wszystkich projektów przeciwpowodziowych z wyżej wymienionych województw.

Projekty te będące na z tzw. liście G. Gęsickiej nie mają szans na finansowanie z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko w ramach priorytetu związanego z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym, ponieważ wyczerpał się limit europejskich środków finansowych.

3. Katastrofa powodziowa w maju 2010 roku pokazała, że realizacja inwestycji przeciwpowodziowych szczególnie na południu Polski w dorzeczach Górnej Wisły i Górnej Odry jest bezwzględnie potrzebna. **Każdy nakład musi być poniesiony, aby zapewnić bezpieczeństwo przeciwpowodziowe.** Szkody z tytułu zaniechania inwestycji są niewyobrażalne, zarówno biorąc pod uwagę efektywność społeczną, jak również w tym przypadku efektywność ekonomiczną. **Zasada zrównoważonego rozwoju mówi, że jeden podmiot (układ) nie może rozwijać się (rozrastać) kosztem pozostałych, że we współzawodniczeniu istnieją granice, których przekraczać nie wolno!**

Powódź o tak ogromnym rozmiarze powinna przekonać odpowiedzialnych za usunięcie projektów przeciwpowodziowych do przywrócenia inwestycji strategicznych na listę projektów i ich bezwzględnej realizacji.

Pozostaje pytanie skąd na te przedsięwzięcia znaleźć pieniądze?

4. Rozwiązaniem możliwym do osiągnięcia powinno być **uzyskanie zgody Komisji Europejskiej na przesunięcie środków finansowych** w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko zwiększające Priorytet III związany z inwestycjami przeciwpowodziowymi, głównie na terenie województw południowych **o kwotę ok. 650 mln euro dofinansowania UE**. Chodzi o podwojenie kwoty, na którą opiewają projekty znajdujące się obecnie na liście projektów indywidualnych. Kolejnym rozwiązaniem jest przeznaczenie na realizację Priorytetu III PO IŚ **rezerw znajdujących się w Narodowej Strategii Spójności na lata 2007 – 2013 (NSRO)**. Chodzi o krajową rezerwę wykonania – 3 % wartości NSRO i rezerwę interwencyjną – 1 % wartości NSRO 2007 – 2013.

Wykorzystanie możliwości przesunąć środków finansowych w ramach PO IŚ oraz rezerw w ramach NSRO 2007 – 2013 pozwoli na zwiększenie realizacji liczby projektów przeciwpowodziowych w Polsce południowej i środkowej.

5. Należałoby również podjąć rozmowy z **Europejskim Bankiem Inwestycyjnym w zakresie przygotowania realnego montażu finansowego** dla koniecznych inwestycji.
6. **Ministerstwo Rozwoju Regionalnego powinno natychmiast dokonać przeglądu listy projektów indywidualnych z października 2007 roku pod kątem ich znaczenia strategicznego dla bezpieczeństwa przeciwpowodziowego, bez względu na tzw. stopień gotowości do realizacji.** Trwająca powódź jest najlepszym kryterium przy wyborze projektów. Bowiem wśród tych, które zostały odrzucone przez MRR są takie, które w obecnej sytuacji powodziowej ewidentnie wskazują na błędne decyzje podjęte w 2008 roku przez obecny rząd. Ich realizacja jest niezbędna dla zabezpieczenia przeciwpowodziowego.

Przykładowe inwestycje, usunięte z listy projektów przeciwpowodziowych z POIŚ, z terenów, które ucierpiały na skutek powodzi w maju br., a jeszcze nie zostały ujęte na liście projektów indywidualnych:

- 1) Poprawa bezpieczeństwa przeciwpowodziowego Wisły Środkowej od Koszyc do Płocka, woj. podkarpackie, małopolskie, świętokrzyskie, lubelskie, mazowieckie
- 2) Budowa zbiornika wodnego Kąty Myscowa (Krempna) na Wisłoce, woj. Podkarpackie

- 3) Budowa, modernizacja i poprawa stanu technicznego urządzeń przeciwpowodziowych na obszarze woj. opolskiego, śląskiego, małopolskiego, świętokrzyskiego, podkarpackiego – szczególnie powiat mielecki, tarnobrzski, – kilkanaście inwestycji.
- 4) Krakowski Węzeł Wodny - trwałe zabezpieczenie od powodzi miasta Kraków, woj. Małopolskie.

Na koniec pozostają jeszcze 2 pytania:

1. Jak rząd rozliczy się z Komisją Europejską ze wskaźnika produktu (40projektów) zapisanego w Programie Operacyjnym Infrastruktura i Środowisko w Priorytecie III pod nazwą **Zarządzanie zasobami i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska?** Biorąc ten wskaźnik pod uwagę powinniśmy zrealizować do 2015 roku **40 projektów ochrony przed zagrożeniami naturalnymi.**
2. **Jak przyspieszyć realizację projektów przeciwpowodziowych, które obecnie są na liście projektów indywidualnych?** Komisja Samorządu i Polityki Regionalnej Sejmiku RP nie ma bieżącej informacji o stanie zaawansowania tych projektów. Dlatego też w trybie pilnym należy doprowadzić do wspólnego posiedzenia Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej oraz Komisji Środowiska poświęconego przedstawieniu przez Rząd informacji na temat stanu zaawansowania inwestycji przeciwpowodziowych finansowanych z funduszy europejskich oraz barier utrudniających ich realizację.

Opr. Izabela Kloc

Wiceprzewodnicząca Komisji Samorządu Terytorialnego Polityki Regionalnej

Warszawa, 24 maja 2010

Załącznik Nr 2 do „Pakietu dla ochrony przeciwpowodziowej”

Inwestycje przeciwpowodziowe Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej – stan dokumentacji w 2007 roku

Lista przedsięwzięć z Osi Priorytetowej III PO IiŚ

W celu właściwego i szybkiego przygotowania najważniejszych projektów Minister Środowiska uruchomił w 2007 r. na rzecz Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej specjalne środki w kwocie ca 24 mln zł. Było to przygotowanie tzw. dokumentacji wnioskowej – do złożenia w KE. Większość tych zadań (poza 7 i 9) została zlecona w formie przetargów i zrealizowana. Na zadania 7 i 9 były przygotowane SIWZ-y i miały być ogłoszone przetargi w 2008 r.

Na pozostałe zadania dokumentacja miała być przygotowana w latach 2008-2009.

Lista przedsięwzięć z Osi Priorytetowej III PO IiŚ pn. „Zarządzanie zasobami i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska” wskazana do Pomocy technicznej w ramach Memorandum Finansowego 2002/PL/16/P/PA/013 „Pomoc techniczna na przygotowanie projektów w sektorze środowisko”:

1. Budowa zbiornika przeciwpowodziowego Racibórz
2. Modernizacja Wrocławskiego Węzła Wodnego (WWW)
3. Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław
4. Ekologiczne bezpieczeństwo stopnia wodnego Włocławek
5. Modernizacja zbiornika wodnego Nysa w zakresie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego
6. Ochrona od powodzi Kotliny Kłodzkiej
7. Zwiększenie naturalnej retencji doliny Wisły w rejonie Warszawy z zachowaniem dobrego stanu ekologicznego ekosystemów rzecznych dla zrównoważonego rozwoju aglomeracji warszawskiej – Wiślany Park Przyrodniczy
8. Budowa zbiornika przeciwpowodziowego Kotlarnia na Bierawce
9. Poprawa stanu ochrony przeciwpowodziowej Lewina Brzeskiego na Nysie Kłodzkiej
10. Poprawa bezpieczeństwa przeciwpowodziowego Wisły Środkowej od Koszyc do Płocka

11. Uporządkowanie gospodarki wodnej zespołu zbiorników Przeczyce, Kuźnica Warężyńska i Pogoria oraz modernizacja obiektów przeciwpowodziowych doliny Przemszy
12. Budowa zbiornika Wielowieś Klasztorna na Prośnie
13. Zwiększanie możliwości retencyjnych ekosystemów leśnych oraz przeciwdziałanie przyczynom suszy w ekosystemach leśnych na terenach nizinnych
14. Przeciwdziałanie erozji wodnej na terenach górskich związanej ze spływem wód opadowych. Utrzymanie potoków górskich i związanej z nimi infrastruktury w dobrym stanie.